

НАЙКРАЩА КНИЖКА РОКУ ЗА ВЕРСІЯМИ NPR, THE WASHINGTON POST,
BUZZFEED, PEOPLE, TIME, AMAZON, ENTERTAINMENT WEEKLY, BUSTLE, NEWSWEEK

ПЕРЕМОЖЕЦЬ GOODREADS CHOICE AWARD

ЦИРЦЕЯ

МЕДЛІН МІЛЛЕР

Vivat
ВИДАВНИЦТВО

CIRCE

MADELINE MILLER

ЦИРЦЕЯ

МЕДЛІН МІЛЛЕР

Харків

Vivat
ВИДАВНИЦТВО

2020

УДК 821.111(73)
М60

Серія «Художня література»

Перекладено за виданням:
Miller, Madeline. Circe : a novel / Madeline Miller. — New York :
Little, Brown and Company, 2018. — 400 p.

Переклад з англійської *Остана Гладкого*

Міллер М.

М60 Цирцея / Медлін Міллер ; пер. з англ. О. Гладкого. —
Х. : Віват, 2020. — 400 с. — (Серія «Художня література»,
ISBN 978-966-942-826-4).

ISBN 978-966-982-640-4 (PDF)

ISBN 978-966-982-085-3 (укр.)

ISBN 978-0-316-55634-7 (англ.)

Це історія кохання і втрат, рішучості й невтомної боротьби. Перед вами постане грецький пантеон очима Цирцеї — хитрої чарівниці, підступної красуні-спокусниці. Але це також історія жінки, яка виборює собі місце у світі чоловіків, адже іноді під знайомою поверхнею прихована й інша, глибша історія.

Цирцея, дочка бога Сонця Геліоса, виявилася незвичайною навіть за міркою богів — з рідкісною чаклунською силою, що здатна перекинути світ догори дригом. Навіть Зевс відчув у ній загрозу, тому відіслав дівчину на безлюдний острів. Тепер Цирцея — вигнанка, яка ще дужче вдосконалює свою магію. У її житті з'являються славнозвісні Дедал з Ікаром, Мінотавр, Медея та легендарний Одиссей. Але зрештою Цирцея розуміє, що самотня — і поміж богів, і поміж смертних. Жорстока доля чатує на неї, тож їй треба раз і назавжди визначитися, належить вона до богів, від яких народилася, або ж до смертних, яких полюбила понад усе.

УДК 821.111(73)

ISBN 978-966-982-640-4 (PDF)

ISBN 978-966-942-826-4 (серія)

ISBN 978-966-982-085-3 (укр.)

ISBN 978-0-316-55634-7 (англ.)

© Madeline Miller, 2018

© Will Staehle, обкладинка, 2018

© ТОВ «Видавництво “Віват”», ви-
дання українською мовою, 2020

Натенієлу
*νόστος*¹

¹ Повернення додому, одне з ключових понять класичної грецької культури, звідси «ностальгія» (*гр.*). (*Тут і далі прим. ред.*)

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Коли я народилася, ще не існувало наймення того, чим я була. Мене називали німфою, гадаючи, що буду така сама, як матір, і тітки, і тисячі братів та сестер. Найменші з менших богинь, ми знали про свою скромну силу й про те, що навряд чи забезпечимо нею свою вічність. Ми розмовляли з рибами й рослини квіти, випестували краплі дощу у хмарах і морську сіль у хвилях. Оце слово *німфа* було насправді мірою і знаменням нашого майбуття. У нашій мові воно означає не тільки богиню, а й *наречену*.

Моя мати була однією з них — наядою, покровителькою джерел і струмків. Вона впала батькові в око, коли той прийшов у палац відвідати її батька Океана. Тоді Геліос й Океан часто гостювали один в одного. Вони були братами в перших і одного віку, хоча на вигляд було не так. Мій батько сяяв ясно, мовби щойно викувана бронза, тоді як Океан народився з набряклыми очима й білою аж до колін бородою. Обидва були титанами й воліли товариства один одного, а не тих писклявих богів з Олімпу, які не бачили творення світу.

Палац Океана — справжнє диво, глибоко занурене в земну товщу, високі палати якого вкрито позолотою. Ноги богів століттями вигладжували тамтешню кам'яну підлогу. У кожному покої вчувалося тихе шумотіння Океанової річки — джерела всіх земних прісних вод, такої темної, що годі розрізнити, де вона закінчується й починається кам'яне русло. На її берегах виростали трави й м'які бліді квіти, а також незліченні

діти Океана: наяди, німфи й річкові боги. Лискучі, наче видри, вони, сміючись, пускали колом золоті кубки й борюкалися, бавлячись у любовні ігри. І посеред них, перевершуючи всіх красою, сиділа моя мати.

Вона мала тепло-брунатне волосся, і кожне його пасмо було таке блискуче, наче світилося зсередини. Мама відчула позирки мого батька, гарячі, немов спалахи багаття. Я бачу, як розправляє вона своє вбрання, щоб воно ледь прикривало плечі, і як занурює блискучі пальці у воду. Я бачила тисячі таких її хитрощів багато разів. Батько завжди реагував на них. Він вірив, що природний лад світу існує для його втіхи.

— Хто це? — запитав він Океана.

В Океана вже було чимало золотооких онуків від мого батька, і він радий був мати ще.

— Моя донька Перса. Вона твоя, якщо ти хочеш її.

Наступного дня батько знайшов Персу поблизу її джерела у вишньому світі. То було прегарне місце під густим гіллям дубів, заросле важкоголовими нарцисами. Там не було бруду, слизьких жаб, а лише чисте кругле каміння, крізь яке проростала трава. Навіть мій батько, байдужий до вишуканих підступів німф, замилювався ним.

Моя матір знала, що він іде. Вона була тендітна, але хитра, а її розум — наче гострозубий вугор. Вона знала, котра дорога виводить до влади таких, як вона, і на тій дорозі не було ані байстрят, ані прибережних любовних ігрищ. Коли він постав перед нею, зодягнутий у всю свою славу, вона зареготала до нього:

— Лягти з тобою? З якого дива?

Звісно, мій батько міг узяти що хотів. Але Геліос тішив себе думкою, що всі жінки охоче йдуть до його ложа — і рабині, і богоподібні. Його вівтарі курилися доказами того: курилися димом пожертв пузатих матерів і веселеньких байстрят.

— Або заміжжя, — мовила вона до нього, — або нічого. І якщо заміжжя, то знай: у полі можеш гуляти з усіма дівчатами,

з якими лише захочеш, але жодної не приведеш додому, бо тільки я пануватиму у твоїх палатах.

Умови, обмеження. Це було дивиною для мого батька, а богам ніщо так не любе, як новина.

— Нехай, — відказав він і скріпив їхню угоду, подарувавши їй намисто з найрідкіснішого бурштину — творіння своїх рук.

Згодом, коли народилася я, він дав їй ще один разок намиста і ще по одному за всіх моїх трьох братів та сестер. Я не знаю, що тишило її більше: осяйні намиста чи заздрість сестер. Гадаю, вона збирала б їх цілу вічність, доки вони не повисли б на її шиї, мов ярмо на волю, якби великі боги не спинили її. Тоді вони вже розвідали, хто такі ми всі четверо.

— Ти можеш мати ще дітей, — звістили вони їй, — але не з ним.

Та інші чоловіки не дарували їй бурштинових намист. То був єдиний раз, коли я бачила її плач.

Коли я народилася, моя тітка — не буду обтяжувати вас її ім'ям, бо в моїй розповіді повно тіток, — умила й сповила мене. Друга причепурила матір, знову підвівши червоним її уста, розчесавши волосся гребенями зі слонової кості. Третя пішла до дверей і впустила мого батька.

— Дівчинка, — сказала йому матір, зморщивши носа.

Але мій батько радий був і донькам — лагідним на вдачу й золотавим, наче перше чавлення олив. Люди й боги дорого платили за нагоду плодитися з їхньої крові, і батькова скарбниця мала таку славу, з якою міг позмагатися хіба що сам володар богів. Він поклав, благословляючи, свою руку мені на голову й промовив:

— Вона знайде собі гідну пару.

— Наскільки гідну? — допитувалася матір.

Її розрадило б те, що мене могли обміняти на щось краще.

Батько міркував, глядячи пасма мого волосся, роздивляючись мої очі й обриси щік.

— Напевне, царевича.

— Царевича? — перепитала матір. — Ти ж не говориш про когось смертного?

Відраза була на її обличчі. Одного разу, ще юною, я запитала, який вигляд у смертних. Батько відповів:

— Вони мають ту саму подобу, що й ми, але й хробак має подобу кита.

Матір висловилася простіше: «Дикі мішки гнилого м'яса».

— Вона, напевно, вийде за сина Зевса, — наполягала матір.

Мати вже уявляла собі, як сидітиме на олімпійських учтах праворуч від цариці Гери.

— Ні. Її волосся смугасте, наче в рисі. І підборіддя. Занадто гостре, щоб бути гарним.

Мати й не думала сперечатися. Як і всі, вона чула історії про те, яким нестримним може бути гнів Геліуса: «Хоч і ясна в нього позолота, не забувай, яким вогнем він палає».

Вона встала. Живіт її зник без сліду, стан підтягнувся знову, щоки запалали свіжим, невинним рум'янцем. Увесь наш рід одужує швидко, але вона була ще спритніша: донька Океана, яка метала дитинчат, як ікру.

— Ходімо, — сказала вона. — Зробімо собі когось кращого.

Я росла швидко. Немовлям пробула години й незчулася, як виросла з дитячого віку. Моя тітка залишилася, сподіваючись догодити моїй матері, і назвала мене Цирцеєю¹ — *Соколицею* — за мої жовті очі й дивний писклявий плач. Але вона зникла, щойно зрозуміла, що мати звертає на її турботу не більше уваги, ніж на землю під своїми ногами.

— Мамо, — сказала я, — тітка пішла.

Мати не відповіла. Батько вже вирушив на своїй колісниці в небо, і вона заплітала квіти у волосся, готуючись іти потайними водними переходами, щоб долучитися до сестер на трав'я-

¹ Д.-гр. Кірка.

нистих берегах. Я могла піти їй услід, але тоді мусила б сидіти в ногах своєї тітки, поки вони пліткували про речі мені байдужі й незрозумілі. Тому я залишилася.

У палатах мого батька було темно й тихо. Його палац, схований у кам'яній товщі землі, стояв поряд із палацом Океана, і всі його стіни були з вилощеного обсидіану. А чом би й ні? Вони могли бути з усього, що є у світі, — криваво-червоного мармуру з Єгипту чи бальзамового дерева з Аравії, — досить було побажати. Але батьку подобалося, як відбивалося від обсидіану світло, як палахкотіла вогнем його гладенька поверхня, коли він ішов. Звісно, він і гадки не мав, яким чорним усе ставало, коли його не було. Батько ніколи не зміг би уявити світу без себе в ньому.

Тієї пори я могла робити що хотіла: запалити смолоскип і бігти, дивлячись, як наздоганяють мене пасма темряви. Лежати на гладенькій долівці й колупати її пальцями. У ній не було личинок або черв'яків, тоді я й не здогадувалася про них. У тих палатах жили ми самі.

Коли батько повернувся вночі, земля здригнулася, наче кінський тулуб, і поколупана долівка вирівнялася сама. За якусь мить повернулася й мати, пахнучи квітами, і побігла вітати батька, а він дозволив їй повиснути в нього на шиї. Батько випив вина й пішов до свого великого срібного крісла. Я попростувала за ним. *Вітаємо вдома, Батьку, вітаємо вдома.*

П'ючи вино, він грав у шашки. Нікому не дозволено грати з ним. Він переставляв кам'яні кружки, обертав дошку й переставляв їх знову. Мати заговорила медово-солодким голосом:

— Чи не час лягати в ліжко, коханий?

Вона оберталася перед ним, наче на рожні, поволі показуючи звабу свого тіла. Тоді він найчастіше полишав гру, а іноді ні — і тоді я тишилася найбільше, бо мати йшла собі геть, грюкаючи дверима з миррового дерева.

Під ногами в мого батька весь світ ставав золотим. Усе в ньому світилося: його жовта шкіра, іскристі очі, бронзове

волосся. Його тіло було гаряче, як жарівниця, і я горнулася до нього так близько, як він дозволяв мені, наче ящірка до полудневих скель. Моя тітка сказала, що деякі з менших богів ледве могли дивитися на нього, але я була його дочка і його кров. Я дивилася на його обличчя так довго, що, коли відвертала погляд, воно далі стояло в мене перед очима, осяваючи стіни й інкрустовані столи, навіть мою шкіру.

— А що станеться, — запитала я, — якщо смертний побачить тебе в усій твоїй славі?

— Він спопеліє за мить.

— А якщо смертний побачить мене?

Батько всміхнувся. Я прислухалася, як рухаються кружальця шашок, до того добре знайомого звуку, коли мармур треться об дерево.

— Смертний вважатиме себе щасливцем.

— Я не спалю його?

— Ніколи.

— Але ж мої очі такі, як і твої.

— Ні, — відповів він. — Дивися. — Його погляд упав на колоду, що лежала біля вогнища. Вона розгорілася, запалала і зрештою впала, спопелівши, на землю. — І це ще найменша з моїх сил. Ти можеш так само?

Цілу ніч я сиділа, утупивши очі в колоду. Я не могла.

Народилася моя сестра, а згодом — брат. Я не можу сказати, скільки насправді минуло часу. Божественні дні плинуть, як вода у зливу, а тоді я ще не опанувала вміння смертних лічити їх. Ви, напевно, подумаєте, що батько повинен би навчити нас, бо хто краще за нього знає про кожен схід сонця. Але навіть він зазвичай називав моїх брата й сестру близнюками. І справді, тієї миті, коли народився мій брат, вони сплелися одне з одним, як норки. Мій батько благословив їх обох однією рукою.

— Ти, — мовив він до моєї сьайливої сестри Пасифаї, — вийдеш заміж за вічного сина Зевса.

Він мовив це пророчим голосом, тим, яким говорив, що неминуче станеться. Мати засяяла, почувши це, і міркувала, у яке вбрання зодягнеться, ідучи на Зевсові учти.

— А ти... — промовив він до брата звичним голосом, лунким і ясным, наче літній ранок. — Усякий син удається в матір.

Мати втішилася, почувши це, і вирішила, що може дати йому ім'я. Вона назвала його Персом, на свою честь.

Вони обоє були розумні й швидко второпали, хто є хто. Брат і сестра полюбляли глузувати з мене з-під своїх ручок-лапок:

— Її очі жовті, наче сеча. Голос крикливий, як у сови. Її звуть Соколицею, але мали б називати Козою, — така вона потворна.

То були їхні перші спроби вжалити мене, і їхнє жало чимраз ставало гострішим. Я навчилася уникати їх, і невдовзі вони знайшли собі кращі розваги серед недолітніх наяд і річних божків в Океанових палатах. Коли моя мати пішла до сестер, вони попрямували їй услід і запанували над усіма своїми догідливими братиками й сестрицями, які дивилися на них заворожено, як мальки на щуку.

— Ходи-но сюди, Меліє, — умовляли вони. — Це такий олімпійський звичай — обтинати волосся до самої потилиці. Як ти знайдеш собі чоловіка, якщо ми цього не зробимо?

Коли ж Мелія бачила, що обскубана, наче їжак, сідала й плакала, а вони реготали так, що аж луна йшла печерами.

Я пішла від них. Вибрала тихі батькові покої, намагаючись якнайдовше сидіти біля його ніг. Одного дня — напевно, щоб мене винагородити, — він захотів повезти мене до своєї священної череди корів. То була для мене велика честь, бо я могла сісти в його золоту колісницю й побачити тварин, яким заздрили всі боги, — п'ятдесят сніжно-білих телиць, які тішили батькове око, коли він щодня їздив довкола землі. Я перехилилася з усіяної самоцвітами колісниці, зачаровано дивлячись на землю, що втікала з-під колісниці: багату зелень лісів, зубці гір, широко, безкінечну синь океану. Я шукала смертних, але ми були надто високо, щоб побачити їх.

Стадо паслося на трав'янистому острові Тринакія, і про нього дбали дві мої рідні сестри. Коли ми прибули, вони відразу прибігли до батька і, повиснувши на його шиї, заговорили голосно. З усіх дітей мого батька вони були одні з найпрекрасніших, їхні шкіра й волосся — неначе виливане золото. Лампетія і Фетуса звали їх. Промениста й Осяйна.

— Кого це ти привіз із собою?

— Вона, напевно, котрась із дітей Перси, подивися на її очі.

— Авжеж!

Лампетія — я подумала, що то була Лампетія, — погладила моє волосся.

— Люба, не журися так через свої очі. То дрібниця. Твоя мати дуже вродлива, але вона ніколи не була сильна.

— Мої очі такі, як і ваші, — сказала я.

— Овва! Ні, любя, наші очі ясні, наче вогонь, а волосся — мов сонце на воді.

— Ти мудро робиш, що заплітаєш своє в косу, — рекла Фетуса. — Краще ховати руді пасма. Шкода, що ти не можеш так само вчинити зі своїм голосом.

— Вона могла б змовкнути назавжди. Це було б добре, чи не так, сестро?

— Ще б пак, — посміхнулися вони. — То ми підемо до корів?

Доти я ще ніколи не бачила корів, ніяких узагалі, але це не мало значення: тварини були такі невимовно прекрасні, що їх годі було рівняти з іншими — шкіра чиста, наче пелюстки лілій, а очі лагідні й довговії. Мої сестри вкрили позолотою їхні роги, і, коли вони нахилялися, щипаючи траву, їхні шиї вигиналися, неначе танцівниці. Я бачила, як у надвечірньому світлі мерхло вилискували їхні спини.

— О! — скрикнула я. — Чи можу я торкнутися котроїсь?

— Ні, — заборонив батько.

— Назвати тобі їхні імена? Це Білолиця, та — Ясноока, а ота — Ясочка. Он там Миловида й Вродливиця, і Золото-рога, і Сяйливиця. Он там Ясочка, іще...

— Ти вже назвала Ясочку, — сказала я. — Ти сказала, що ота Ясочка. — Я показала пальцем на корову, яка мирно собі жувала.

Сестри презирнулися, а тоді подивилися на батька однаковими золотими очима. Та він споглядав корів у своїй глибокодумній славі.

— Ти, напевне, помилилася, — відповіли вони. — Ясочка — це та, яку ми щойно назвали. Та Зірочка, ота Блискітка, а...

Мій батько сказав:

— А це що таке? Струп на Вродливиці?

Сестри заговорили наввипередки:

— Який струп? О, цього не може бути! Так, це ота неслухняна Вродливиця, вона знову поранилася сама. От норовиста, чого ти раниш сама себе!

Я нахилилася, придивляючись. То був невеличкий струп, менший за мій найменший ніготь, але батько однаково насупився:

— Ви залікуєте його до завтра.

Сестри закивали:

— Авжеж, авжеж. Вибач, вибач.

Ми знову ступили на колісницю, і батько взяв посріблені віжки. Мої сестри поцілували на прощання його руки, а тоді коні підстрибнули й понесли нас у небо. Перші сузір'я вже прозирали у тьмяному світлі.

Я пригадала, як одного разу батько сказав мені, що на землі є люди, яких називають астрономами і які вивчають його рух у небі. Їх неабияк шанують серед смертних і запрошують у радники до царів; але іноді мій батько засиджувався в якомусь місці й зводив нанівець усі їхні розрахунки. Тоді тих астрономів волокли до царів, яким вони служили, і карали на смерть як шахраїв. Розповідаючи, мій батько всміхався. Вони заслужили на це, говорив він. Геліос-Сонце не корився жодній волі, крім власної. Ніхто не міг наказувати йому.

— Батьку, — сказала я того дня, — чи ми так спізнилися, що загинуть астрономи?

— Так, — відповів він, трясучи дзенькотливими віжками.

Коні побігли вперед, і світ став розпливатися попід нами, коли нічні тіні піднеслися на краю моря. Я не дивилася. Мої груди стислися, як насухо викручене прання. Я думала про астрономів. Уявляла, як вони принижено згинаються і плазують, мов черв'яки.

«Помилуйте нас, — ридали вони, опутившись на кістляві коліна, — це не ми винні, це спізнилося сонце». — «Сонце ніколи не спізнюється, — відказували царі зі своїх престолів. — Ваші слова — блюзнірство, і тому ви повинні померти!» І падали сокири, розтинаючи благальників надвоє.

— Батьку, — сказала я, — я відчуваю щось дивне.

— Ти голодна, — відказав він. — Час трапези вже минув. Твоїм сестрам має бути соромно за те, що вони затримали нас.

Я добре повечеряла, але те моє відчуття не зникало. Напевне, у мене був дивний вираз обличчя, бо Перс і Пасифая захотіли у своєму ліжку.

— Ти проковтнула жабу?

— Ні, — сказала я.

Проте вони сміялися ще дужче, тручись одне об одного, оповившись руками й ногами, наче змії, які натирають луску. Мати сказала:

— То як там батькові золоті телиці?

— Прегарні.

Перс засміявся.

— Вона не знає! Чи хтось бачив колись таку дурепу?

— Ніколи, — відказала сестра.

Я не повинна б про це запитувати, але все ще витала у своїх помислах, уявляючи собі розітнуті тіла на мармуровій підлозі.

— Чого я не знаю?

Личко моєї сестри справді було як у норки.

— Що він злягається з ними, ясна річ. Саме так і народжуються нові. Обертається в бика й починає телят, а потім варить тих, які старіють. Саме тому всі й думають, що вони безсмертні.

— Неправда.

Вони завищали, показуючи на мої розпашілі щоки. На гамір прийшла мати. Вона любила слухати жартики брата й сестри.

— Ми розповіли Цирцеї про корів, — сказав їй мій брат. — Вона не знала.

Мати тихенько засміялася:

— Дурненька Цирцея.

Такими були тоді мої літа. Я радо сказала б, що весь той час чекала, доки зможу нарешті вирватися на волю, але правда була інша: я просто пливла за течією, вважаючи, що приречена тихо страждати аж до кінця днів.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

До нас дійшла чутка, що на одного з моїх дядьків чекає кара. Я ніколи не бачила його, але не раз чула його ім'я, яке промовляли пошепки в моїй сім'ї. *Прометей*. У ті далекі часи, коли людство ще тулилося в печерах, він зневажив волю Зевса й приніс людям дар вогню. З його пломеню повстали всі мистецтва й вигоди цивілізації, які заздрісний Зевс мав намір уберегти від їхніх рук. За такий бунт Прометея заслали в найглибше підземелля світу, доки вигадують йому належне покарання. І тепер Зевс оголосив, що настав той час.

Усі мої дядьки поквапилися до батькового палацу, метляючи бородами й сиплючи страшними словами. То була строката юрба: мешканці річок, які мали м'язи, наче стовбури дерев; просочені ропою морські божки з крабами в бородах; жилаві старигані з тюленевим м'ясом у зубах. Здебільшого вони були не дядьками, а онуками того чи іншого роду. Вони були титанами, як мої батько й дід, а також Прометей, послідками війни богів. Тих, хто не був скалічений чи закутий, приборкали громовиці Зевса.

Колись давно були лише титани — на самому початку світу. Тоді мій дід у перших, Кронос, почув пророцтво, що рідна дитина одного дня скине його з престолу. Коли його жінка Рея народила перше дитя, він вирвав його ще мокре з її рук і проковтнув живцем. Народилося ще четверо дітей, і він поглинув їх усіх точнісінько так, аж доки Рея з відчаю не сповила камінь і не віддала натомість його. Так вона обдурила Кроноса, і після

того врятоване немовля, Зевса, потай ростили на горі Дікті. Вирісши, він повстав проти батька, узяв громовицю з неба й запхав батькові в горло отруйні трави. Тоді Кронос виблював братів і сестер, які жили в його животі. Вони перейшли на бік свого брата, назвавши себе олімпійцями — на честь високої вершини, де стояли їхні престоли.

Думки старших богів розділилися. Чимало з них стало на бік Кроноса, але мої батько й дід пристали до Зевса. Як говорили одні, це сталося тому, що Геліосу була ненависна гордовита пиха Кроноса; другі шепотіли, що пророчий дар допоміг йому передбачити вислід війни. Тривали битви, від яких розтиналися небеса, повітря палало вогнем, і боги розривали один одному плоть до кісток. Кипуча кров просочила землю, і її сила була така, що мало які квіти проростали там, де вона пролилася. Урешті-решт Зевсова міць перемогла. Він закував у кайдани тих, хто протистояв йому, а в решти титанів відібрав силу, наділивши нею своїх братів і сестер, а також дітей, яких вони породили. Мій дядько Нерей, колись могутній правитель морів, став лакеєм у свого нового бога Посейдона. У мого дядька Протея забрали палац і віддали в наложниці всіх його дружин. Тільки мої батько й дід не підупали на силі, не втратили своїх осель.

Титани глузували. Отака подяка? Геліос та Океан переламали хід битви, і всі це знали. Зевс мав наділити їх новою силою та владою, але боявся, що їхня могутність уже дорівнює його власній. Вони поглядали на мого батька, чекаючи на протест, спалах його великого вогню. Проте Геліос далі жив у своїх підземних палатах, якнайдалі від Зевсового ясного як небо зору.

Минули століття. Рани землі загоїлися, і запанував мир. Але скарги богів такі ж невмирущі, як і їхні тіла, і на вечірніх учтах дядьки збиралися під боком у мого батька. Мені подобалося, як вони опускали очі, коли говорили до нього, як замирили й пильнували, коли він сідав на своє місце. Чаші з вином порожніли, пригасали смолоскипи.